

תוכן עניינים

1.תקציר.....	1
2. מבוא.....	2
3.סקירת ספרות.....	3
3.1 סקירת ספרות.....	3
3.1.1 סמכות הורית והצבת גבולות.....	3-4
3.1.2 סמכות הורית, הצבת גבולות וסגנונות הורות.....	4-5
3.1.3 סגנונות הורות והתפתחות הילד.....	5-6
3.1.4 סמכות הורית והשלכות פסיכו - התנהגותיות.....	6-7
3.1.5 סמכות הורית והתנהגות אגרסיבית.....	7-9
3.1.6 השערות ומטרות המחקר.....	9
4.שיטה.....	11
4.1 שיטה.....	11
4.1.1 משתתפים.....	11-12
4.1.2 והליך המחקר.....	12
4.1.3 מערך המחקר.....	12-13
4.1.4 כלי המחקר.....	13-14
5.תוצאות.....	14-16
6.דיון.....	17-19
7.ביבליוגרפיה.....	20-23

הקשר בין סמכות הורית והצבת גבולות לבין התנהגות

אגרסיביות של ילדים בגיל הגן

שם, שם משפחה, שם, שם משפחה

תקציר

מטרת המחקר הנוכחי לבחון את הקשר בין רמת הסמכות ההורית לבין התנהגות אגרסיבית בקרב ילדים בגיל הגן. המחקר הנוכחי העלה את ההשערה כי הורים "רודניים", הנוהגים בסמכות ושליטת ילד, ידווחו כי ילדיהם מתאפיינים ברמות גבוהות של התנהגות אגרסיבית בהשוואה לילדים ל"הורים סמכותיים". כמו כן, המחקר הנוכחי העלה את ההשערה כי הורים "מתירניים", הנוקטים בסמכות נמוכה וגבולות רופפים כלפי הילד, ידווחו כי ילדיהם מתאפיינים ברמות גבוהות של התנהגות אגרסיבית בהשוואה לילדים ל"הורים סמכותיים". תוך שימוש במערך מחקר תצפיתי ומבחן שונות חד כיווני, בחנו את ההבדלים בין עמדותיהם של הורים מתירניים, סמכותיים ורודניים בהתייחס לרמת ההתנהגות האגרסיבית של ילדיהם. במסגרת המחקר, חולקו שאלוני דיווח עצמי בנושא סמכות הורית והתנהגות אגרסיבית ל-100 הורים לילדים בגילאים 4 עד 5. בקצרה, תוצאות המחקר העלו כי הורים רודניים ומתירניים דיווחו כי ילדיהם מתאפיינים ברמות גבוהות יותר של התנהגות אגרסיבית. ממצאי המחקר מעשירים את הבנתנו בכל הנוגע להשלכות השליליות של סמכות הורית ומעלים כי הצבת גבולות נוקשים וסמכות יתר, או לחלופין, היעדר סמכות וגבולות רופפים כלפי ילדים עשויה לעלות את הסיכון של ילדים לפתח התנהגות אגרסיבית.

מפתח מילים: ילדים בגיל הגן; סמכות הורית; הצבת גבולות; התנהגות אגרסיבית.

מבוא

מחקרים רבים בספרות המחקרית בתחום "סמכות הורית" מעלים כי ילדים להורים הנוקטים בסמכות וגבולות נוקשים, או לחלופין, היעדר סמכות וגבולות רופפים, נוטים לסבול מקשת רחבה של השלכות מנטאליות, קוגניטיביות והתנהגותיות. מחקרים אלו מעידים כי ילדים אלו נוטים לרמות גבוהות יותר של אימפולסיביות, לצד רמות נמוכות יותר של שליטה עצמית, יכולות התמודדות נמוכות עם קשיים, הישגים לימודיים ירודים וקשת רחבה של בעיות התנהגות (Hoskins, 2014).

חוקרים רבים מציעים כי סגנון ההורות האפקטיבי והרצוי ביותר לרווחתו הפיזית והנפשית של הילד הוא סגנון הורות סמכותי (Fletcher & Jefferies, 1999; Gonzalez, Holbein, & Quilter, 2002; Hoskins, 2014; Steinberg & Silk, 2002). סגנון הורות זה מתייחס להורים אשר משכילים לאזן בין הצבת גבולות והתנהגות סמכותית כלפי הילד, לצד הקשבה והתחשבות ברצונותיו, עצמאותו ודרישותיו ובצרכיו של הילד (Baumrind, 1966). מחקרים מעידים כי ילדים להורים סמכותיים מציגים כשירות רגשית, חברתית ולימודית טובה יותר בהשוואה לילדים שגדלו להורים "רודניים" או "מתירניים" (Hoskins, 2014). בנוסף, מחקרים מעידים כי ילדים להורים סמכותיים נוטים לרמות נמוכות יותר של שימוש בסמים ואלכוהול (Adalbjarnardottir, Hafsteinsson, & Adolescents, 2001). נראה שסגנון הורות סמכותי משמש כגורם חוסן עבור ילדים ומסייע להתפתחותם התקינה (Hoskins, 2014).

בעוד שמחקרים מייחסים לרמות גבוהות, כמו גם, לרמות נמוכות של סמכות הורית והצבת גבולות השלכות פסיכו - התנהגותיות מגוונות, לרבות - התנהגות אנטי סוציאלית, דיכאון, שימוש בסמים, פשיעה (עבירות רכוש, אלימות, אונס), נשירה והישגים נמוכים בבית הספר, ונדליזם, שימוש באלכוהול וסמים וכדומה (Hoskins, 2014), מעט מאוד מחקרים אמפיריים, בייחוד בזירה הישראלית, בחנו כיצד היבטים אלו בסגנון ההורי משפיעים על אופן התנהגותם של ילדים בגיל הגן בהתייחס להתנהגות אגרסיבית. לאור זאת, המחקר הנוכחי שם לעצמו מטרה לבחון את הקשר בין סמכות ההורית לבין התנהגות אגרסיבית בקרב ילדים בגיל הגן. המחקר הנוכחי העלה את ההשערה כי הורים "רודניים" (הנוהגים בסמכות ושליטת ילד) והורים "מתירניים" (הנוקטים בסמכות נמוכה וגבולות רופפים כלפי הילד) דיווחו כי ילדיהם מתאפיינים ברמות גבוהות של התנהגות אגרסיבית בהשוואה לילדים ל"הורים סמכותיים".

תוך שימוש במערך מחקר תצפיתי ומבחן שונות חד כיווני, בחנו את ההבדלים בין עמדותיהם של הורים מתירניים, סמכותיים ורודניים בהתייחס לרמת ההתנהגות האגרסיבית של ילדיהם. במסגרת המחקר, חולקו שאלוני דיווח עצמי בנושא סמכות הורית והתנהגות אגרסיבית ל 100 הורים לילדים בגילאים 4 עד 5. בקצרה, תוצאות המחקר העלו כי הורים רודניים ומתירניים דיווחו כי ילדיהם מתאפיינים ברמות גבוהות יותר של התנהגות אגרסיבית. ממצאי המחקר מעשירים את הבנתנו בכל הנוגע להשלכות השליליות של סמכות הורית ומעלים כי הצבת גבולות נוקשים וסמכות יתר, או לחלופין, היעדר סמכות וגבולות רופפים כלפי ילדים עשויה לעלות את הסיכון של ילדים לפתח התנהגות אגרסיבית. תוצאות המחקר ופרשנותם יוצגו בהרחבה בפרק הדיון.

גבוהים (Dekovic, Janssens, & Van As, 2003). כמו כן, הם נוטים לפתח פחות הפרעות התנהגות ודיכאון (Simons, Conger, 2007). ממצאי מחקרים מלמדים שילדים אלו נעזרים באסטרטגיות התמודדות יעילות כאשר הם נתקלים בקשיים ומגיעים להישגים לימודיים גבוהים. נראה שסגנון הורות סמכותי מהווה גורם חוסן עבור ילדים ומסייע להתפתחות התקינה (Hoskins, 2014).

סגנון הורות והתפתחות הילד

ומדוע סגנון הורות סמכותי כה אפקטיבי? מחקרים מעידים כי ילדים להורים הנוקטים בסגנון סמכותי נוטים לאזן בין רמת הסמכות והגבולות שהם מציבים לילדיהם לבין קשר חם עם הילד, מתן כבוד, התייחסות והתחשבות בעמדותיו, צרכיו ובקשותיו (טוראל, 2003). הצבת סמכות, דרישות וגבולות נוקשים מידי עשויה להוביל את הילדים לחוש תסכול, חוסר אונים ולפתח התנהגויות מרד כאות מחאה נגד ההורים (McDermott & Barik, 2014). בהקשר זה, תיאוריית השלבים הפסיכו-סוציאלית של אריקסון מתייחסת לחשיבות הקשר ההדדי בין הפרט לסביבתו, ובפרט להוריו. לפי אריקסון (Erikson, 1950), בין גיל שנתיים עד שלוש הילד מצוי בשלב המכונה "עצמאות לעומת בושה", בשלב זה הילד שואף לאוטונומיה בתחומים שונים. ככל שהורי הילד יעודדו אותו לבצע פעולות באופן עצמאי וישבחו אותו עולה הסיכוי שבעתיד הילד יאמין בעצמו. לעומת זאת, הורים אשר יעמידו בפני הילד גבולות נוקשים, דרישות גבוהות וגבולות נוקשים יביאו לכך שהילד יתאפיין בתחושת מסוגלות עצמית נמוכה ויפתח אישיות עצורה וכפייתית. בנוסף, לפי תיאוריית השלבים של אריקסון, בין גיל שלוש עד שש שנים הילד מצוי בשלב המכונה "יוזמה לעומת אשמה", בשלב זה הילד מגלה סקרנות רבה כלפי סביבתו. במידה וההורים מעודדים את הילד לגלות יוזמה, הילד יפתח לאדם סקרן אשר פתוח לסביבתו החיצונית. עם זאת, הורים אשר מעמידים גבולות רבים ונוקשים מידי לניסיונות הילד לחקור את הסביבה עלולים לגרום לו לפיתוח סופר אגו נוקשה, רגשות אשם והפרעות נפשיות בעתיד. עומר (2000) מעלה את המושג "ההורה המאדיר", לפיו, הורים אשר אינם נוקטים בסמכות ואינם מציבים לילדיהם גבולות מותירים את הילד עם תחושה גרנדיוזיות. ילדים אלו חסרים יכולות לויסות עצמי והרגעה, מתקשים להתמודד עם חוויות תסכול, מפגינים התנהגות לא יציבה, מתאפיינים בהערכה עצמית נמוכה, מתקשים לקבל סמכות ונוטים להתקפי זעם כאשר הם מקבלים הערות שליליות על התנהגותם.

מצידו השני של המתרחש, הורים מתירניים אשר מפגינים היעדר סמכות ומציבים גבולות רופפים לילדיהם עשויה להביא לכך שילדיהם לא יפתחו מודעות כלפי נורמות, חוקים וכללים חברתיים, וכתוצאה מכך, ייקחו חלק בהתנהגות אנטי-חברתית (Bornstein & Zlotnik, 2009). היעדר תגובה הורית כלפי התנהגויות פסולות נתפשת בעיני הילדים כחיוזק חיובי להתנהגותם (Bandura, 1986). לפיכך, הורים שאינם נוקטים בסמכות ואינם מציבים לילדיהם גבולות ברורים פוגעים ביכולת של ילדיהם לפתח מיומנויות ויסות עצמי ומובילים אותם לפתח התנהגות כפייתית, לא מתחשבת ואנטי-חברתית (מייזליס ושרף, 2005). הצבת גבול מעוררת חששות והתלבטויות בקרב הורים רבים, שכן, פעולה זו יוצרת ריחוק בין הצדדים ואף עשויה לגרום להתנגדות ותחושת עלבון בקרב הילדים. עם זאת, על הורים לקחת בחשבון כי הצבת גבולות הינה בעלת חשיבות עליונה עבור הילד. בהיעדר סמכות וגבולות הילד חש חזק מהוריו ומספקת עבורו תחושת עליונות. עם זאת, היעדר הסמכות והגבולות תובעת מהילד מחיר כבד, שכן, ברגעי משבר הוא עשוי לחוש כי עליו להתמודד עם המציאות לבדו. חולשה של ההורה מערערת את תחושת הביטחון של הילד וחושפת אותו לסכנת הידרדרות. בעקבות זאת, על הורים לנקוט בסמכות ולהציב לילדיהם גבולות בכדי להקנות להם תחושת ביטחון ושליטה (שבתאי ובלנק, 2004). ילד שגדל בתוך בועה המאפשרת לו רק חוויות חיוביות, חום ואהבה לא יצליח לעמוד בפני תסכולי החיים שיופיעו בהמשך חייו. לעומתו, ילד אשר מציבים בפניו גבולות